

На допомогу керівникам школи Системне забезпечення внутрішньшкільного моніторингу

На сьогоднішньому етапі розвитку освіти актуальним стало відкриття в навчальних закладах служб шкільного моніторингу, які б відстежували різні аспекти її діяльності. Служби шкільного моніторингу покликані стати насамперед інформаційними центрами, оскільки їх основними функціями є систематичний збір та ознайомлення керівництва ЗНЗ з результатами дослідження, станом навчального процесу, якістю освітнього середовища та рівнем навчальних досягнень учнів. Не менш важливим завданням служби шкільного моніторингу є участь їх у моніторингових дослідженнях державного та міжнародного рівнів.

Запровадження служби шкільного моніторингу відбувається за такими етапами:

І етап - нормативно-установчий

Система моніторингових досліджень в ЗНЗ впроваджується згідно з вимогами, які відображені в провідних нормативних документах у галузі середньої освіти. З метою створення внутрішшкільної системи моніторингу навчальних досягнень учнів в ЗНЗ розроблено та затверджено ***Положення про моніторингові дослідження якості освіти ЗНЗ***, у якому чітко сформульовано мету, функції та основні напрями діяльності навчального закладу.

На першому етапі потрібно провести педраду, на якій прийняти рішення про створення служби шкільного моніторингу. На засідання педради слід виносити підготовлений заздалегідь, глибоко продуманий проект рішення, який має бути оптимальним за розміром і терміном виконання.

ПРОЕКТ РІШЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ РАДИ,

*яким затверджують правові основи моніторингової діяльності
й визначають права й обов'язки всіх учасників*

1. Створити службу шкільного моніторингу (СШМ) та затвердити її склад з розподілом наступних функцій:

- – інструктор;
- статист;
- експерт;
- аналітик;
- психолог

Відповідальний – .
Термін виконання – .

2. Призначити координатором Служби шкільного моніторингу заступника директора з НВР-----.

Відповідальний – (керівник закладу).
Термін виконання – .

3. Розробити права та обов'язки членів Служби шкільного моніторингу.

Відповідальний – (керівник закладу).
Термін виконання – .

4. Розробити план засідань Служби шкільного моніторингу.

Відповідальна – (заст. дир. з НВР).
Термін виконання – .

5. Вивчити досвід впровадження діяльності СШМ у школах області та України.

Відповідальна – (заст. дир.).
Термін виконання – .

6. Заслухати звіт про роботу СШМ в кінці навчального року.

Відповідальна – (заст. дир. з НВР).
Термін виконання – .

7. За рішенням педради видати наказ школи.

Відповідальний – (керівник закладу).

Орієнтовна модель установчого (організаційного) наказу

Бучацька загальноосвітня школа І-ІІІ ст. №1

НАКАЗ

« ___ » _____ 20__ року

№ _____

Про організацію Служби
шкільного моніторингу

З метою забезпечення ефективного відстеження якості освіти, забезпечення об'єктивності педагогічного оцінювання, підвищення рівня навчальної діяльності учнів:

НАКАЗУЮ

1. Організувати з «___»_____ 20__року у навчальному закладі роботу служби шкільного моніторингу.
2. Затвердити експертну групу педагогічних працівників, що входять до Служби шкільного моніторингу(додаток №1).
3. Призначити координатором СШМ _____, який здійснює безпосередню підготовку до моніторингу, керує роботою групи.
4. В кабінеті інформатики створити Моніторинговий центр, використати для цього обладнання кабінету. Відповідальним за програмне забезпечення моніторингових досліджень призначити вчителя інформатики ----- .
5. Заступнику з методичної роботи (при наявності) постійно здійснювати навчання педагогічних працівників щодо використання комп'ютерних технологій і виконання процедури моніторингового дослідження.
6. Заступнику директора з навчально-виховної роботи _____ здійснювати контроль за проведенням СШМ моніторингових досліджень у вказані терміни.
7. Контроль за виконанням наказу залишаю за собою.

Директор школи

II етап – організаційно-технологічний

Для впорядкування й забезпечення якості здійснення моніторингу адміністрація ініціює створення в школі **Моніторингового центру**, який має бути обладнаний комп'ютерною технікою, а також у штатному розкладі якого повинні бути, не менше шести чоловік. Очолювати службу шкільного моніторингу повинен *координатор (адміністрація закладу)*, який узгоджує дії всіх членів моніторингової групи.

№ зп	Структурні одиниці	Зміст роботи
1.	Координатор	Узгоджує дії всіх суб'єктів Служби шкільного моніторингу
2.	Інструктор	Розробляє інструкції, проводить навчання вчителів
3.	Статист	Збирає дані для подальшої обробки та інтерпретації
4.	Експерт	Оцінює отриману інформацію і хід організації моніторингу
4.	Аналітик	Аналізує і структурує інформацію
5.	Котенщик	Закладає отриману інформацію в інформаційну базу
6.	Психолог	Проводить психологічний супровід моніторингових досліджень

Функції координатора служби шкільного моніторингу:

- здійснює безпосередню підготовку до проведення моніторингу, керує роботою групи;
- контролює проведення моніторингових досліджень у вказані терміни, обробку результатів; бере участь в аналізі та інтерпретуванні результатів дослідження;
- звітує перед керівником навчального закладу за виконання Програми.

III етап – планово–прогностичний

Ефективність управлінських рішень у великій мірі залежить від уміння керівників і педагогів планувати процедури моніторингових досліджень. Розробити план моніторингу – це значить передбачити певний комплекс заходів, спрямованих на вирішення конкретних питань навчання й виховання. Основне завдання у проектуванні моніторингових досліджень - це дотримання узгодженості та наступності етапів та процедур моніторингових досліджень, які повинні бути відображені у різних видах планування, зокрема у перспективному, річному, поточному (планах методичної та позакласної роботи)

Планування роботи вчителів математики

№ з/п	Заходи	Відповідальний за виконання	Термін	Примітка
1.	Вивчення стану використання ІКТ на уроках математики	Голова МО	Протягом року	
2.	Моніторинг використання матеріально-технічного оснащення кабінетів математики для підвищення ефективності навчання учнів	Зав кабінетом математики	Протягом року	
3.	Використання механізму моніторингу для відстеження факторів впливу на динаміку результативності учнів на уроках математики	Голова МО	Протягом року	

IV етап – інструктивно–методичний

Для того, щоб правильно здійснювати моніторингові дослідження, необхідно забезпечити теоретичну і практичну підготовку всіх учасників моніторингу, чітко дотримуватися всіх його принципів, розрізняти функції моніторингу, знати структуру та дотримуватися всіх його етапів.

Будь-яке моніторингове дослідження доволі складний і тривалий процес, що потребує ґрунтовної підготовки й ретельного дотримання певних правил, процедур і технологій. Залежно від обраного об'єкта загальний план проведення моніторингового дослідження може мати певні особливості, проте існує набір певних послідовних дій, що є обов'язковими для будь-якого дослідження якості освіти:

1. Ініціювання проведення моніторингу (замовники) – у школі відповідно Програми моніторингових досліджень на навчальний рік або Розділу плану роботи на навчальний рік).

2. Підготовка до проведення моніторингу

- ◆ · Визначення мети і завдань дослідження
- ◆ · Формування вибірки (скільки та кого саме з учасників навчально-виховного процесу буде залучено до процедури).

- ◆ · Визначення термінів і процедур дослідження

3. Розробка інструментарію

- ◆ 1. Розробка вимірювального інструментарію (тестів, анкет, їх апробація, одержання стандартизованого інструментарію).

- ◆ 2. Підготовка інструктивно-методичних матеріалів для координаторів дослідження всіх рівнів та його учасників.

- ◆ 3. Вибір статистичних і математичних методів опрацювання та обрахунку одержаних результатів дослідження.

- ◆ 4. Вибір форми узагальнення статистичної інформації.

4. Проведення дослідження:

- пілотне дослідження (підготовка учасників, їх інструктаж); виявлення і аналіз помилок, оцінювання похибок;

- ◆ основне дослідження.

5. Обробка та узагальнення отриманих результатів.

- ◆ обробка даних може проводитися за допомогою математичної статистики, кореляційного або факторного аналізу, а також передбачає описове пояснення. Необхідно відмітити, що кількісні виміри здійснюються будь ким, а якісні виміри – експертом у даній галузі.

- ◆ графічне зображення результатів (у формі графіка, стовпчастої чи секторної діаграми)

- ◆ інтерпретація результатів (переведення їх на мову педагогіки, психології, управління)

6. Звіт та вироблення рекомендацій для вдосконалення досліджуваного явища

Положення про моніторинг якості освіти

УЗГОДЖЕНО

на засіданні методичної ради

ради

ЗОШ № _____

від «_» ___ 200_ р.

протокол № ___

Голова МР

Директор ЗОШ № 84

на засіданні ПК ЗОШ № 84

(від «_» ___ 200_ р., протокол № ___)

Голова ПК ЗОШ № _____

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні педагогічної

ЗОШ № _____

від «_» ___ 200_ р.,

протокол № ___

ПОЛОЖЕННЯ

про моніторинг якості освітнього процесу в Запорізькій ЗОШ І-ІІІ ст. № 84

1. Загальні положення.

1.1 Дане Положення регламентує порядок, процедуру і форми проведення контролю якості освітнього процесу на рівні школи у вигляді моніторингу (*далі — моніторинг*).

1.2. Нормативною основою моніторингу оцінки якості освітнього процесу є: Конституція України, Закон України «Про освіту», Закон України «Про загальну середню освіту», інші закони, Указ Президента України від 20.03.08 р. № 244/2008 «Про додаткові заходи щодо підвищення якості освіти в Україні», «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти» 04.07.05 р. № 1013, акти Президента України, Кабінету Міністрів України, накази МОН, розпорядження голів обласної, міської, районної держадміністрацій, положення про рейтингову оцінку професійної діяльності учителів, класних керівників ЗОШ № 84, Статут школи, Програма розвитку закладу, дане Положення, спрямоване на підвищення якості освіти, активізацію й удосконалення діяльності навчального закладу.

1.3. Моніторинг — це форма організації, збору, системного обліку та аналізу інформації про організацію і результати освітнього процесу для ефективного вирішення завдань управління якістю освіти.

1.4. Внутрішній моніторинг діяльності ЗОШ № 84 є складовою частиною системи освітнього моніторингу, яка передбачає *збирання* (первинні дані), *оброблення* (аналіз і оцінка якості освіти), *рігання* (формування і ведення бази даних) та *розповсюдження* інформації про стан освіти (адресне забезпечення користувачів статистичною й аналітичною інформацією), *прогнозування* на підставі об'єктивних даних динаміки й основних тенденцій її розвитку, *розроблення* науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень стосовно підвищення якості надання освітніх послуг закладом та ефективності функціонування освітньої галузі в цілому, *формування* завдань, тестів іншого інструментарію для оцінки якості освітнього процесу з методичними рекомендаціями.

1.5. Під контролем у вигляді моніторингу розуміється діагностичний контроль, в результаті якого вивчаються умови, процес, результати освітньої діяльності з метою виявлення їх відповідності законодавчим, нормативно-правовим, інструктивно-методичним документам про освіту.

1.6. Проведення моніторингових досліджень передбачає створення Ради (спеціальної групи аналітиків) моніторингу як структурного підрозділу методичної ради школи.

1.7. Положення узгоджується методичною радою та профспілковим комітетом закладу, затверджується на засіданні педагогічної ради школи.

1.8. Заклад у своїй діяльності керується чинним законодавством, нормативно-правовими актами з питань організації навчально-виховного процесу та даним Положенням.

1.9. Положення поширюється на всіх працівників загальноосвітнього навчального закладу та учасників навчально-виховного процесу.

2. Мета моніторингу.

2.1. Отримання оперативної, точної інформації про стан результативності освітнього процесу у школі.

2.2. Виявлення дійсних результатів шкільної освіти і можливості на цій основі коректувати програму розвитку школи, прогнозування тенденцій розвитку системи навчання в школі.

2.3. Виявлення реального рівня кваліфікації педагогічних кадрів, їх підготовленість до вирішення інноваційних завдань.

2.4. Відстеження динаміки освітніх послуг, ефективність управління навчально-виховним процесом.

3. Завдання моніторингу.

3.1. Здійснення систематичного контролю за освітнім процесом.

3.2. Виявлення типових ознак успіху та недоліків управлінської і педагогічної діяльності.

3.3. Задоволення інформаційних запитів адміністрації й основних структур школи щодо створення прогнозів, аналітичних, довідкових матеріалів.

3.4. Виявлення й оцінювання відповідності фактичних результатів діяльності педагогічної системи її кінцевій меті.

4. Предмет моніторингу.

Предметом моніторингу є якість освіти і виховання як системоутворюючий фактор освітнього процесу в школі.

5. Об'єкти моніторингу.

Об'єктом моніторингу є система організації навчально-виховного процесу в школі.

5.1. Освітнє середовище:

- контингент тих, хто навчається;
- кадрове (педагогічне) забезпечення освітнього процесу.

5.2. Ті, хто навчаються:

- ступінь адаптації до навчання учнів 1-х, 5-х, 10-х класів;
- рівень навченості (з усіх предметів);
- рівень вихованості учнів;
- рівень роботи з обдарованими дітьми;
- модель випускника, рівень її досягнення учнями школи (за ступенями навчання).

5.3. Педагогічні працівники (і класні керівники):

- рівень професійної компетентності;
- якість і результативність педагогічної роботи;
- рівень інноваційної діяльності;
- аналіз педагогічних ускладнень (через анкетування);
- самоосвітня діяльність.

5.4. Освітній процес:

- відомості про виконання всеобуча;
- аналіз стартового, рубіжного та підсумкового контролю за рівнем навчальних досягнень учнів.

5.5. Соціально-психологічне супроводження навчально-виховного процесу:

- соціальний паспорт класу;
- психологічна діагностика;
- профілактична робота.

5.6. Здоров'язберігаючий аспект, безпека життєдіяльності, охорона праці.

6. Суб'єкти моніторингу.

Суб'єктами моніторингу є: Рада моніторингу, адміністрація школи, органи внутрішньошкільного самоуправління. Кожний суб'єкт моніторингу реалізує специфічні для нього завдання.

7. Функції моніторингу.

- 7.1. Отримання порівняльних даних, виявлення динаміки і факторів впливу на динаміку.
- 7.2. Упорядкування інформації про стан і динаміку якості освітнього процесу.
- 7.3. Координація діяльності організаційних структур (ПІМО, творчі групи), задіяних у процедурах моніторингу.

8. Види моніторингу.

- 8.1. За етапами навчання: стартовий, рубіжний, підсумковий.
- 8.2. За часовою залежністю: поточний, випереджаючий.
- 8.3. За частотою процедур: разовий, періодичний, систематичний.

9. Напрями моніторингу:

- **моніторинг узгодження управління** (якщо школа відповідає певним стандартам в освіті, автоматично забезпечується адекватний рівень її діяльності);
- **діагностичний моніторинг** (визначення рівня академічних навичок учнів незалежно від їх особистості);
- **моніторинг діяльності** (включає заміри «входу» і «виходу» системи);
- **статичний моніторинг** (надає можливість одночасно зняти показники за одним або кількома напрямками діяльності школи, порівняти отриманий результат з нормативом і визначити відхилення від стандарту, здійснити аналіз і прийняти управлінське рішення);
- **динамічний моніторинг** (багаторазовий замір певних характеристик під час усього циклу діяльності);
- **психологічний моніторинг** (постійне відстеження певних особливостей у ході навчальної діяльності);
- **внутрішній моніторинг ефективності** (спостереження за динамікою становлення колективу, прогнозування проблем, які можуть з'явитися у майбутньому);
- **моніторинг освітніх систем** (оцінювання стану системи, в якій відбуваються зміни, з подальшим прийняттям управлінського рішення);
- **педагогічний моніторинг** (супровідний контроль та поточне коригування взаємодії вчителя й учня в організації і здійсненні **НВП**);
- **освітній моніторинг** (супровідне оцінювання і поточна регуляція будь-якого процесу в освіті);
- **учнівський моніторинг** (комплекс психолого-педагогічних процедур, які супроводжують процес засвоєння учнями знань, сприяють виробленню нової інформації, необхідної для спрямування дій на досягнення навчальної мети);
- **моніторинг загальноосвітньої підготовки учнів** (систематичне відстеження досягнення державних вимог підготовки учнів за основними навчальними дисциплінами);
- **змістовний (особистісно орієнтований) моніторинг** (динаміка особистісного розвитку);
- **моніторинг результативності НВП** (показує загальну картину дій усіх факторів, що впливають на навчання та виховання, і визначає напрями, які потребують більш детального дослідження).

10. Форми моніторингу.

- 10.1. Самооцінка власної діяльності на рівні педагога, учня, адміністратора.
- 10.2. Внутрішня оцінка діяльності підсистем керівниками.
- 10.3. Зовнішнє оцінювання діяльності замовниками освітніх послуг, органами управління освітою.

11. Етапи проведення моніторингу.

- 11.1. Терміни проведення моніторингу визначаються планом роботи школи на рік.
- 11.2. Моніторинг включає три етапи:
 - а) *підготовчий* — визначення об'єкта моніторингу, визначення мети, критерії оцінювання, розробка інструментарію і механізму відстеження, визначення термінів;
 - б) *практичний (збір інформації)* — аналіз документації, тестування, контрольні зрізи, анкетування, цільові співбесіди, самооцінка тощо;
 - в) *аналітичний* — систематизація інформації, аналіз інформації, коректування, прогнозування, контроль за виконанням прийнятих управлінських рішень.

12. Виконавці моніторингу.

Виконавцями моніторингу є: заступники директора з НВР, керівники ПІМО, творчих груп, інших підрозділів методичної системи школи, педагогічні працівники певної спеціалізації (соціальний педагог та ін.), вчителі-предметники, класні керівники, представники психологічної, логопедичної служб школи.

13. Функціональні обов'язки учасників моніторингу.

13.1. Керівництво школи:

- розробляє і втілює внутрішньошкільну систему моніторингу якості освіти і виховання;
- установлює і затверджує порядок, періодичність проведення моніторингових досліджень;
- визначає шляхи подальшого розвитку школи.

13.2. Рада моніторингу:

- проводить моніторингові дослідження;
- аналізує результати моніторингу;
- веде облік результатів моніторингу;
- розробляє рекомендації з усунення виявлених недоліків.

13.3. Класний керівник:

- проводить контроль за всеобучем кожного учня;
- своєчасно доводить підсумки до відома батьків;
- своєчасно подає інформацію для моніторингу.

13.4. Учитель:

- визначає й аналізує рівень навчальних досягнень учнів з предметів за результатами тестування, контрольних зрізів, підсумків за семестри, навчальний рік;
- визначає шляхи підвищення навчальних досягнень учнів;
- своєчасно подає інформацію для моніторингу.

14. Критерії щодо здійснення внутрішнього моніторингу:

- *об'єктивність* з метою максимального уникнення суб'єктивних оцінок, урахування всіх результатів (позитивних і негативних), створення рівних умов для всіх учасників НВП;
- *валідність* для повної і всебічної відповідальності пропонованих контрольних завдань змісту досліджуваного матеріалу, чіткість критеріїв виміру та оцінки, можливість підтвердження позитивних і негативних результатів, які отримуються різними способами контролю;
- *надійність* результатів, що отримуються при повторному контролі, який проводять інші особи;
- *врахування* психолого-педагогічних особливостей передбачає диференціацію контрольних та діагностичних завдань;
- *систематичність* у проведенні етапів і видів досліджень у певній послідовності та за відповідною системою;
- *гуманістична* спрямованість з метою створення умов доброзичливості, довіри, поваги до особистості, позитивного емоційного клімату.
- результати моніторингу мають тільки *стимулюючий характер* для змін певної діяльності.

15. Очікувані результати.

15.1. Отримання результатів стану освітнього процесу в школі.

15.2. Покращення функцій управління освітнім процесом, накопичення даних для прийняття управлінських і тактичних рішень.

16. Підсумки моніторингу.

16.1. Підсумки моніторингу проводяться два рази на рік (за підсумками семестру, навчального року).

16.2 Підсумки моніторингу оформляються в схемах, таблицях, діаграмах, висвітлюються в довідково-аналітичних матеріалах, які мають конкретні, реально виконувані рекомендації.

16.3. Підсумки моніторингу можуть обговорюватися на засіданнях педагогічної ради, нарадах при директорів, нарадах при заступникові директора, на засіданнях методичної ради школи, ШМО.

16.4. За результатами моніторингу розробляються рекомендації, приймаються управлінські рішення, видається наказ, оформляється аналітична довідка, здійснюється планування і прогнозування розвитку школи.

16.5. Одна і та ж моніторингова інформація дає можливість перетворити її в діяльнісний інструмент управління якістю освіти.

17. **Контроль** за проведенням моніторингу здійснює навчальна частина.

18. **Дане** Положення може бути змінено чи доповнено рішенням методичної ради школи.

Діагностико-коригувальні заміри предметної навченості учнів

Питання систематичного контролю якості засвоєння навчального предмета є одним з основних завдань в організації педагогічного моніторингу, який постійно здійснює вчитель. Одержати об'єктивну оцінку результативності викладання навчального предмета можна тільки з використанням науково-обґрунтованої технології діагностико - коригувального моніторингу базової предметної підготовки.

Доцільно проводити й аналізувати впродовж навчального року принаймні три заміри навчальних досягнень школярів: нульовий (діагностичний), контрольний і підсумковий. Джерелами інформації є діагностичні контрольні роботи з предмета інваріантної складової навчальних планів. Аналіз отриманих результатів дозволяє оцінити рівень викладання даного предмета та простежити динаміку змін рівня навченості учнів з предметів базового компонента.

Нульовий замір (початкове діагностування) здійснюємо у перші два тижні вересня. При проведенні вхідного моніторингу (нульовий замір) результати діагностичної контрольної роботи порівнюються з підсумковими результатами по предметах за попередній рік навчання, що в свою чергу дозволяє оцінити залишковий рівень знань учнів з даного предмета, висловити зауваження з приводу об'єктивності проведення діагностичних робіт і виставлення оцінок.

Аналіз результатів нульового заміру дає вчителю змогу:

- вибрати адекватну методику навчання;*
- сформулювати мотивацію учнів;*
- призначити додаткові заняття для тих, хто не встигає;*
- *здійснити корекцію навчального графіка.*

Контрольний замір навчальних досягнень проводиться на другому-третьому тижні грудня. На етапі проміжного моніторингу (контрольний замір) крім загального аналізу отриманих результатів діагностичної контрольної роботи порівнюються з підсумковими результатами з предмета за семестр і з результатами вхідного моніторингу, що дозволяє оцінити ефективність проведення корекційної роботи з предмета, намітити план роботи на другий семестр.

Завдання контрольного (проміжного) заміру:

- *оцінювання вчителем успішності вибору методики навчання;*
- *корекція навчального процесу, обраних підходів і методів навчання;*
- *формування рейтингової оцінки учнів.*

Підсумковий замір навчальних досягнень проводиться за один-два тижні до закінчення навчального року. На етапі вихідного моніторингу (підсумковий замір) підводяться загальні підсумки результативності навчання з предмета, а також порівняльний аналіз отриманих результатів з аналогічними показниками проміжного і вхідного моніторингу, що дозволяє більш повно оцінити ефективність викладання даного предмета.

Освітній моніторинг як метод управління якістю науково-методичної роботи

Постановка проблеми. Перебудова системи освіти й навчальних закладів зумовлює необхідність модернізації змісту і структури діяльності всіх її ланок, у тому числі методичної роботи. Отже, важливо створювати не лише нові моделі діяльності методичних служб, але й упроваджувати моніторинг діяльності, розробляти та обґрунтовувати систему показників для оцінювання діяльності методичної роботи всіх рівнів. У науковій педагогічній літературі точиться чимало дискусій щодо якості освітніх послуг. Якість при цьому розглядається як ступінь відповідності стану системи освіти державному замовленню щодо рівня освіченості та вихованості дітей і молоді. Згідно з Національною доктриною розвитку освіти, якість освіти є національним пріоритетом і передумовою національної безпеки держави, дотримання міжнародних норм і вимог законодавства України щодо реалізації права громадян на освіту.

Отже, якісна освіта розглядається сьогодні як один з індикаторів високої якості життя, інструмент соціальної та культурної злагоди й економічного зростання.

Єдина можливість забезпечити реалізацію цього завдання – це отримання вичерпного знання про стан освіти, тобто інформації – повної, об'єктивної, адекватної, точної. Інформації, яка дозволить на основі оцінювання приймати ефективні управлінські рішення. Одним з основних шляхів отримання такої інформації є організація та проведення моніторингових досліджень. Адже моніторинг є спеціальною системою тривалого спостереження, котра дозволяє об'єктивно вимірювати якість освіти, оцінювати та глибше зрозуміти причини сучасних недоліків практичного застосування цієї системи й на підставі цього прогнозувати основні тенденції та динаміку розвитку освітньої галузі.

Виклад основного матеріалу. Для сучасного керівника загальноосвітнього навчального закладу моніторинг має стати не просто процедурою, системою, а новим стилем в його науково-педагогічній та управлінській діяльності з оновленим мисленням, яке міститиме в собі неперервні й довготривалі спостереження, аналіз, синтез, порівняння, уміння здійснювати різноманітні інтелектуальні операції, необхідні в різних ситуаціях та умовах, які вимагатимуть висновків, узагальнень, поширення інформації і прогнозування динаміки й основних тенденцій розвитку.

Якість освіти – це категорія не тільки філософська чи економічна, а й політична, оскільки вона віддзеркалює освітню політику держави. Якість освіти сучасними українськими науковцями розглядається як філософська категорія з одного боку і педагогічна проблема – з іншого із позиції квалітології (триєдиної науки, що охоплює теорію якості, теорію оцінювання якості – кваліметрію – і теорію управління якістю).

Що дієвіше при оцінюванні якості освіти: моніторинг чи традиційний внутрішкільний контроль?

Контроль більше застосовується при відстеженні об'єкта, який перебуває у стані стабільного функціонування. Моніторинг ефективніший при відстеженні об'єкта у стані постійних змін, розвитку, що пов'язано з порушенням стабільності.

За визначенням науковців, поняття «моніторинг» смініше, ніж «контроль», оскільки моніторинг органічно пов'язаний з усіма функціями управління. Він не тільки створює наукову базу для прийняття управлінського рішення, а й допомагає здійснювати поточне регулювання та прогнозування подальшого розвитку об'єкта.

Якісна освіта – це перш за все високопрофесійні педагогічні кадри. В умовах зміни освітньої парадигми професійна компетентність учителя набуває надзвичайно важливого значення. Як найперша умова розвитку й конкурентоздатності школи в сучасних умовах, а також як результат прояву управлінської компетентності керівника, розглядається якість управління шкільною методичною службою.

Відомо, що традиційна методична робота в школі передбачала підвищення якості професійного рівня педагога за рахунок нарощування знань про нові методики, технології й прийоми за рахунок копіювання їх у своїй діяльності. Аналіз теорії й сучасної шкільної практики показав, що методичній службі в школі притаманні нові цілі: підвищення якості професійного рівня й педагогічної майстерності розглядається як процес поглибленого проникнення в сутність технологій, перехід на новий якісний рівень професійної компетентності.

Шкільна методична служба стає корпоративною структурою, що об'єднує керівників, педагогів, психологів. Тому стає необхідним використання моніторингу методичної роботи як форми організованої інформаційної діяльності в системі управління якістю освіти, спрямованої на

підвищення рівня професійної майстерності педагогічних працівників.

Для проведення моніторингових досліджень якості методичної роботи необхідно:

- визначити її показники;
- дібрати (або розробити) інструментарій вимірювання й оцінювання;
- проаналізувати та висвітлити результати;
- розробити корекційні заходи (рекомендації) щодо бажаної якості процесу та результатів.

У правильно організованій методичній роботі діагностування повинно охоплювати весь педагогічний процес. Головна цінність концепції діагностування полягає у звертанні до самооцінки учителя; остання ґрунтується на всебічному аналізі особистої діяльності. У той же час самодіагностика та самоаналіз потребують зіставлення самооцінки з думками колег та адміністрації, чіткого визначення програми самовдосконалення.

Моніторинг методичної роботи в закладі передбачає вивчення таких аспектів:

- аналітичне та діагностичне забезпечення планування науково-методичної роботи;
- відповідність планування методичної роботи у річному і перспективному планах роботи;
- організація творчої праці педагогічного колективу над єдиною науково-методичною проблемою;
- диференційований підхід в організації науково-методичної роботи;
- організація роботи з молодими вчителями, впровадження досягнень педагогічної науки та передового педагогічного досвіду;
- упровадження в навчально-виховний процес інноваційних освітніх технологій;
- результативність організації підвищення педагогічної майстерності педагогів (атестація, курсова перепідготовка, самоосвітня діяльність, участь у конкурсах, співробітництво з ВНЗ);
- продуктивність та організація дослідницької діяльності (розробка авторських програм, створення навчально-методичного комплексу, участь у роботі творчих груп різних рівнів).

Надзвичайно актуальною і важливою є проблема моніторингу педагогічної майстерності вчителя, адже це розв'язання багатьох питань: удосконалення системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників; повніше та ефективніше задоволення їхніх професійних запитів і потреб у системі методичної роботи; визначення сильних сторін учителя; планування шляхів і конкретних засобів їх закріплення та розвитку в індивідуальному стилі педагогічної діяльності.

Моніторинг успішної професійної діяльності вчителя не лише дає керівництву школи інформацію для роздумів і подальшого аналізу, а й сприяє визначенню напрямів та перспектив професійного зростання, зміцнює адекватну професійну самооцінку, позитивне самосприйняття й професійну комфортність педагога, відстежує певні негативні тенденції в навчально-виховному процесі.

Для визначення професійного рівня вчителя, ефективності його діяльності застосовуються різноманітні форми моніторингу:

- анкетування та самотести (виявлення суб'єктів орієнтування вчителя під час вирішення професійних питань);
- карта відстеження ефективності уроку (окремо заповнюють учитель та учні, порівнюють їх);
- відстеження уроку на діалогічній основі «вчитель– адміністратор».

У системі внутрішньошкільного управління необхідно здійснювати моніторинг професійного рівня вчителя за такими критеріями, які фіксуються в діагностичній карті:

- знання нормативних документів;
- самоосвіта – творчий підхід до вибору способів, методів, прийомів і засобів забезпечення особистісно орієнтованого навчання через зміст його предмета;
- участь учителя в розробці методик і технологій розвитку навчально-виховного процесу;
- вміння вчителя змодельовати активну діяльність учня до уроку та на уроці, позакласну роботу з предмета;
- ведення шкільної документації (поурочні плани, класні журнали, виконання навчальної програми та дотримання єдиного орфографічного режиму);
- вміння вчителя підтримувати життєдіяльність школи;
- виконавська дисципліна;
- робота з батьками та виконання громадських доручень.

Особистісне спрямування освіти зумовлює потребу інтегровано оцінювати якість освіти, поєднуючи індивідуальні характеристики особистості та педагогічні показники організації навчально-виховного процесу.

Основними напрямками моніторингу педагогічної діяльності є:

- результативність освітньої діяльності;
- розвиток реальних навчальних можливостей учнів;
- організація уроку;

- робота з обдарованими дітьми;
- рівень педагогічної майстерності.

Моніторинг рівня розвитку реальних навчальних можливостей учнів визначається за такими параметрами: пізнавальна сфера, творчі здібності, особистісні якості. Аналіз динаміки розвитку найголовніших психологічних процесів, проведений шкільним психологом, дає можливість визначити рівень роботи педагогів. На основі отриманих даних організовується різноманітна методична робота для груп учителів. Педагоги, які мають низький рівень, потребують індивідуальної методичної допомоги; середній рівень – беруть участь у постійно діючих семінарах із вивченням методик психодіагностики та розвитку найважливіших психологічних процесів; достатній рівень – участь у семінарах з проблем методик розвитку найважливіших психологічних процесів особистісних якостей учнів; високий рівень – беруть участь у проектуванні розвивальних програм, систематизують матеріали для узагальнення досвіду.

Таким чином, головною метою методичної роботи за цим напрямом є організація педагогічного супроводу особистісно орієнтованого навчально-вихованого процесу.

Діагностика за напрямом «Організація уроку» орієнтовано може включати такі алгоритмічні складові: підготовленість учнів до сприйняття нового матеріалу, організація навчально-пізнавальної та самостійної роботи учнів, пропедевтики неуспішності (чітке інструктування учнів щодо виконання домашньої роботи та узгодження її обсягу з учителями інших предметів тощо), створення умов для реалізації особистісно орієнтованого навчання, результативності навчання і т. ін.

Одержана інформація з цього напрямку заноситься до рейтингової таблиці вчителів (згідно з орієнтовними критеріями педагогічного рейтингу вчителя). На основі принципу рівневої диференціації сплановується методична робота для груп учителів:

- вивчення дидактичних аспектів особистісно орієнтованого уроку (підготовка доповідей) – для вчителів з низьким рівнем профкомпетентності;
- відвідування системи уроків з метою надання індивідуальної методичної допомоги – для середнього рівня;
- виступи на предметних методичних об'єднаннях (проектуваннях різнотипних уроків та їх самоаналіз) – для достатнього рівня;
- проведення системи «відкритих уроків» з наступним самоаналізом із метою формування ключових життєвих компетентностей – для високого рівня профкомпетентності.

Моніторингові дослідження за напрямом «Робота з обдарованими дітьми» мають на меті виявити ступінь вираження домінуючих здібностей учнів, які проявляються в навчально-виховному процесі. Водночас аналіз інформації про результати учнів школи у міських, обласних, всеукраїнських предметних олімпіадах, інтелектуальних і творчих конкурсах є показником роботи окремого вчителя і педагогічного колективу в цілому, допомагає окреслити завдання для подальшої роботи з цього напрямку.

Відповідно організовуються наступні освітні маршрути для різноманітних груп педагогів:

- індивідуальна методична робота з проблем стану викладання предмета і формування банку обдарованих – для вчителів із низьким рівнем профкомпетентності;
- підготовка доповідей з проблем діагностики обдарованості, використання творчих завдань для розвитку здібностей учня – для середнього рівня;
- організація самоосвітньої роботи учнів – для достатнього рівня;
- проектування індивідуальних освітніх програм для обдарованих дітей, систематизація матеріалу для узагальнення досвіду – для високого рівня.

Це дає змогу визначити співвідношення здібностей у кількісному показнику, що домінують над середніми показниками школи, а також сприяє випереджальному розвитку, формуванню стійкої потреби до інтелектуальної й творчої діяльності.

У школі практикується впровадження кваліметричного підходу до експертної оцінки педагогічної майстерності вчителів. Методологічною основою вираження якісних характеристик кількісною мірою є кваліметричний підхід, який передбачає кількісний опис якості процесу, надаючи кількісну оцінку якості.

Як інструментарій розроблено кваліметричну модель оцінки рівня професійної майстерності педагога. Як параметри обрано: гуманістичну спрямованість педагога, психолого-педагогічні знання, професійну компетентність, педагогічні здібності, результативність діяльності. Загальний рівень професійної майстерності виражається сумою п'яти параметрів: $P_{\text{заг}} = P_1 + P_2 + P_3 + P_4 + P_5$. Якщо $0 < P_{\text{заг}} < 0,4$, – це недостатній (критичний) рівень, $0,4 < P_{\text{заг}} < 0,5$ – базовий, $0,5 < P_{\text{заг}} < 0,75$ – достатній (допустимий), $0,75 < P_{\text{заг}} < 1$ – високий рівень.

Недостатній (критичний) рівень. У вчителя наявні лише риси професійної діяльності. Вчитель стихійно переносить із життя готові зразки спілкування в умови професійної комунікативної ситуації. У нього слабкі психолого-педагогічні знання. Не володіє викладацькими

уміннями й навичками: не вміє аналізувати навчально-виховний процес, визначати цілі, декомпонувати їх на завдання, планувати заходи щодо реалізації поставлених цілей, організувати діяльність колективу, здійснювати контроль та коригувати процес збору інформації, аналізу, цілепокладання, планування, організації, контролю.

Базовий рівень. Учитель володіє основами педагогічної майстерності: педагогічні дії гуманістично спрямовані, стосунки з учнями і колегами розвиваються на креативній основі, добре засвоєно предмет викладання, діяльність відрізняється цікавими прийомами, знахідками, але весь педагогічний потенціал найчастіше використовується стихійно, від випадку до випадку. Шляхом спроб і помилок відбирає методи, форми, засоби, за допомогою яких аналізує навчально-виховний процес, визначає цілі, декомпозує їх на завдання, планує заходи щодо реалізації поставлених цілей, організує діяльність колективу, здійснює контроль та коригує процес збору інформації, аналізу, цілепокладання, планування, організації, контролю.

Достатній рівень. Характеризується чіткою спрямованістю дій учителя, їх високою якістю, діалогічною взаємодією у спілкуванні. Вчитель самостійно планує й організує свою діяльність на тривалий час, маючи головним завданням розвиток особистості учня.

Високий рівень. Характеризується ініціативністю і творчим підходом до організації професійної діяльності. Вчитель самостійно конструює оригінальні педагогічно доцільні прийоми взаємодії. Діяльність будує, спираючись на рефлексивний аналіз. Сформовано індивідуальний стиль професійної діяльності.

Отримані дані дозволяють на одному й тому ж графіку побудувати індивідуальні криві реального рівня професійної майстерності. Аналіз графіків дає змогу виявити проблеми, за якими необхідно проводити психолого-корекційну роботу, ті напрямки та резерви, де цей учитель може вдосконалювати свою професійну майстерність, відстежити ці проблеми в динаміці.

Технологію роботи з учителями, наприклад, щодо подолання проблеми вибору та реалізації форм, методів і засобів навчання, можна представити у вигляді технологічної карти.

1. Мета.
2. Зміст роботи.
3. Методи.
4. Форми роботи.
5. Результат.
6. Подолання проблеми вибору та реалізації форм, методів і засобів навчання.

За таких умов моніторинг створює ситуацію, за якої сам учитель зацікавлений у належній, об'єктивній оцінці своєї праці, визначенні шляху свого професійного зростання, пошуком нових технологій, проходження курсів підвищення кваліфікації та відвідування відкритих уроків колег.

Адміністрація школи має можливість виявити тенденції та відстежити закономірності діяльності закладу і відповідно намітити зміни, які слід запровадити в діяльність школи, визначити стратегічні пріоритети, за якими буде відбуватися розвиток навчального закладу.

Очікувані результати від здійснення моніторингу методичної роботи:

- одержати об'єктивну інформацію про рівень якості освіти в школі;
- одержати об'єктивну узагальнену інформацію про стан методичної роботи, приймати відповідні рішення і прогнозувати розвиток освіти;
- планувати роботу з конкретними групами вчителів стосовно виявлених проблем та формувати рекомендації як загального характеру, так і для кожного вчителя;
- забезпечити підвищення кваліфікації педагогів з окремих методичних проблем;
- прогнозувати необхідні дії вчителів у викладанні окремих навчальних дисциплін, спецкурсів тощо;
- створити ситуації зацікавленості педагогів у незалежній, об'єктивній оцінці власної професійної компетенції, пошуку нових інноваційних технологій у викладанні навчальних предметів;
- визначити напрями та перспективи професійного зростання, зміцнення адекватної професійної комфортності педагогів;
- оптимально вирішувати проблеми атестації педпрацівників.

У ході моніторингу аналізується педагогічна, методична і громадська діяльність учителів.

Висновки. Проблема якості й ефективності науково-методичної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах стала наріжним каменем у реформуванні освітніх систем. Для загальної оцінки рівня функціонування системи, якості й ефективності науково-методичної роботи, а також подальшого прийняття відповідного управлінського рішення доцільно застосовувати різноманітні інструменти моніторингових досліджень, виділити орієнтовний рівень якості й ефективності. Отже, головною, кінцевою метою науково-методичної роботи в навчальних закладах є підвищення ефективності та якості навчання і виховання учнів, підготовка їх до свідомого обрання професії й активної участі у громадському житті.

Література

1. Боднар О. С. Критерії експертного оцінювання навчально-виховної діяльності загальноосвітніх шкіл : навч.-методичн. посібн. / О. С. Боднар. – Т. : СМП «Тайп», 2007. – 116 с.
2. Денисова Н. В. Проектування методичної роботи на основі моніторингових досліджень / Н. В. Денисова // Моніторинг: практика впровадження / Р. С. Яковлева, Н. В. Денисова, О. В. Коваленко та ін. ; упоряд. Л. Г. Чернігова. – К. : Плеяди, 2005. – 112 с. – (Відкритий урок. Методична робота. Вип. 3–4).
3. Мармоза О. І. Менеджмент в освіті: секрети успішного управління / О. І. Мармоза. – Х. : Видавн. група «Основа», 2012. – 176 с. – (Б-ка ж. «Управління школою» ; Вип. 11 (35)).
4. Островерхова Н. Технології контрольно-аналітичної діяльності завуча / Н. Островерхова. – К. : Шкільний світ, 2007. – 120 с.
5. Чепурна Н. Моніторинг методичної роботи / Н. Чепурна, Б. Тевлін, О. Бондаренко // Школа. – 2006. – 4. – С. 5–25.
6. Щоголева Л. О. Діагностичні процедури в моніторингових дослідженнях якості науково-методичної роботи : методичн. посібн. для керівників освітніх закладів / Л. О. Щоголева. – Луцьк : Твердиня, 2009. – С. 49–70.

*Підготовлено за матеріалами обласного семінару
з питань моніторингових досліджень та інтернет-видань*

